

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10845167>

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI ART-PEDAGOGIKA VOSITASIDA TARBIYALASH

Umirova Mohinur Mirzo qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini tarbiyalashda Art-pedagogikadan keng qamrovli foydalanish xususida fikr yuritiladi.

***Kalit so‘zlar:** texnologiya, estetik tarbiya, go‘zallik, axloq, ma‘naviyat, kreativlik, komil inson, ruhiyat, psixologiya, ijodiy fikrlash, qobiliyat.*

KIRISH

Boshlang‘ich ta‘lim kelajak poydevoridir. O‘sib kelayotgan yosh avlodga ta‘lim va tarbiya uyg‘unlikda berib borilsa, kelajakda yetuk shaxs bo‘lib yetishida dasturamal bo‘lib xizmat qiladi. Jamiyatning gullab yashnashi va taraqqiy etishi yoshlar salohiyatiga bog‘liq jarayon hisoblanadi. Boshlang‘ich ta‘lim davrida egallangan bilimlar kelgusi bilimlarni o‘zlashtirish uchun poydevor vazifasini o‘taydi. Yosh avlodni har tomonlama mukammal qilib voyaga yetkazish bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri bo‘lib kelmoqda. Salohiyatli bilimli, yoshlarni tarbiyalashda esa umumiy o‘rta ta‘lim muassasalari va pedagoglarning o‘rni katta ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodni zamon talablariga mos ravishda kreativ fikrlaydigan qilib tarbiyalash lozim. Bunda nafaqat ta‘lim tashkilotlari balki, oila va jamiyat a‘zolarining roli ham katta. Shaxs tarbiyasi nihoyatda nozik jarayon hisoblanadi.

Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim davri inson shakllanishida va ongi taraqqiy etishida dastlabki zinapoyani qo'yadi. Shunday ekan boshlang'ich sinf o'qituvchisini zimmasida ulkan vazifa va mas'uliyat borligi shubhasiz va ravshandir. Har bir pedagogni vazifasi vatan ertasi bo'lgan yoshlarga sifatli ta'lim va mukammal tarbiya berib uni hayotga tayyorlashdan iborat. Bu jarayon esa o'z navbatida pedagoglardan mashaqqat va ulkan sabrni talab etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLARI

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, Ta'lim to'g'risidagi qonun, I.Karimov asarlari, Sh.Mirziyoyev asarlari va mavzuga oid adabiyotlardan foydalanildi.

Maqolani yozish davomida art-terapiyasiga oid bir qancha tamoyillar qo'llanildi.

MUHOKAMA

Art-pedagogikasi san'at va pedagogika uyg'unligida bolalarni san'at orqali tarbiyalashdir. Art-pedagogikasi vositasida deviant xulqli bolalar ruhiyatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkin.

1-rasm . Art-pedagogika qamrab olgan asosiy tushunchalar

Shaxs ruhiyatini tarbiyalashda art-pedagogikasidan keng qamrovli foydalanish yaxshi samara beradi. Art-pedagogikasi shaxs ruhiyati va psixologiyasiga samarali ta'sir etish bilan bir qatorda, bolaning ijodiy fikrlashiga ham turtki bo'ladi. Ushbu yondashuv san'atning barcha turlarini qamrab oladi va pedagogik jarayonlarda samarali qo'llashni talab etadi. San'atning barcha tarmoqlari orqali bola xarakter xususiyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatishga erishish mumkin. San'at insonning nafaqat ruhiyatiga, balki tafakkuriga, his-tuyg'ulariga ta'sir ko'rsatuvchi omildir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini art-pedagogikasi yordamida tarbiyalashning o'ziga xos xususiyatlari quyidagilar:

- Bolada go'zal fazilatlar va namunali xulqni shakllantirish.
- Ruhiyatida sodir bo'ladigan salbiy qarashlarni, san'at yordamida bartaraf etish.
- Komil inson obrazini aks ettirish.

Bola tarbiyasi nihoyatda nozik jarayon hisoblanib, vaqtida bartaraf etilmagan nuqsonlar kun kelib o'z ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi albatta. San'at xususida P.P.Bloniskiy, A.S.Makarenko, V.A.Suxomlinskiy va boshqa olimlar quyidagi fikrlarni ta'kidlagan. "San'at bu – insonni tarbiyalash, rivojlantirish va o'qitishda samarali omil "deya ta'rif berishgan. San'at orqali inson ma'naviya tafakkurini sayqallashga erishish mumkin. San'at shaxsning his-tuyg'ulariga emotsional ta'sir ko'rsatadi. Art –pedagogikasi boshlang'ich sinf o'quvchilarini kreativ fikrlashga ham undaydi. Demak san'at bolaning ruhiyatiga ta'sir etish bilan bir qatorda, uning aqliy faoliyatiga ham ijobiy ta'sir etadi. San'at bolada estetik tarbiyaning shakllanishiga ham zamin yaratadi. Estetik tarbiyaning tarkib topishi esa ma'naviy axloqning vujudga kelishiga sabab bo'ladi. O'zbekistonda umumiy o'rta ta'lim maktablarida ham art-pedagogikasi yordamida islohotlarni amalga oshirish keng qamrovli yo'lga qo'yilsa, o'sib kelayotgan yosh avlod tarbiyasida kuzatiladigan nuqsonlarni bartaraf etishga erishish mumkin. Yevropa mamlakatlarida esa ushbu sohadan keng miqyosda foydalaniladi. Mutaxassislar bola o'z qo'llari bilan chizgan

rasmlari, yoki yaratgan ijodiy ishlari orqali ham uning psixologiyasiga yetarlicha tashxis qo'yishga muvaffaq bo'ladilar.

San'at pedagogikasi – pedagogikaning bir tarmog'i hisoblanib, ushbu tarmoqda bola shaxsini tarkib toptirish, tarbiyalash va har qanday o'qitiladigan fanlarni san'at bilan integratsiya qilish tushuniladi. Ushbu turda an'anaviy ta'lim tizimidan biroz chekingan holda ijodiy yondashish, dars jarayonlariga yangilik olib kirish nazarda tutiladi. San'at pedagogikasi vositasida bolaning o'z-o'zini shaxs sifatida anglashini shakllantirish, bolada ijtimoiy –madaniy munosabatlarni tarkib toptirishga erishiladi. Art terapiyaning quyidagi turlari vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarini tarbiyalab, borish nazarda tutiladi.

- Art –terapiya
- Musiqa terapiyasi
- Raqs terapiyasi
- Drama terapiyasi
- Ertak terapiyasi
- Biblioterapiya

Yuqorida ko'rsatilganlarning barchasi bola tarbiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Art-terapiya bolada ijobiy xususiyatlarni shakllantirish bilan bir qatorda, dunyoga o'zgacha nazar bilan boqishga hamda hayotdan zavqlanish kabi tuyg'ularni uyg'otadi. Bilamizki ayrim boshlang'ich sinf o'quvchilari psixologiyasida turli o'zgarishlar sodir bo'lib turadi. Ya'ni har bir bolaning psixologiyasi tom ma'noda bir-biriga o'xshamaydi. Ayrimlarida qo'rquv, xafagarchilik va boshqa holatlar kuzatilishi mumkin. Mana shunday vaziyatda ularning ruhiyatiga art-texnologiyasi yordamida davo choralarini izlash lozim bo'ladi.

“Art-terapiya” atamasini so'zma-so'z tarjima qilsak, san'at bilan davolash jumlasini hosil bo'ladi. Tarixga nazar tashlaydigan bo'lsak, ilk bor ushbu jarayonni rassom Adrian Xill tomonidan 1938-yilda sil kasalligi bilan ishlash jarayonida kiritgan. Art terapiyasi AQSh da ikkinchi jahon urushi paytida fashistlar lageridan olingan

bolalar bilan qo'llanilgan. Bundan ko'rinib turibdiki art-terapiyasi tushunchasi bundan bir necha yillar oldin ham mavjud bo'lgan va insonlar bu sohadan keng miqyosda foydalanishgan. Art-terapiyaning asosiy maqsadi shaxsni o'z-o'zini namoyon qilish, o'z-o'zini qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirish, ruhiyatini barqarorlashtirishdan iboratdir. Art terapiyasining yana bir ustuvor jihati insonning ichki "meni" ni san'at orqali yuzaga chiqarishdir. Umumiy qilib aytganda art-terapiya –bu tasviriy san'atga asoslangan terapiya bo'lib, o'qishda va ijtimoiy muhitda moslashish jarayonini bir muncha qiyin kechayotgan bolalarni ijobiy tomonga o'zgartirish hisoblanadi. Art-terapiya yordamida insonning hissiy holatini sezish mumkin. Shu bilan bir qatorda stress, depressiyani oldini olish, hissiy barqarorlikka erishish.

XULOSA

Art pedagogikasi nafaqat xulqi og'ishgan bolalarni tarbiyalashda, balki barcha o'quvchilarni ruhiyatiga ijobiy ta'sir etadi. Shu bilan bir qatorda san'at orqali kreativ fikrlash omilini yuzaga chiqarish mumkin. San'at insonni tafakkurini go'zallashtirishga, uyg'oqlikka chorlaydi. Pozitiv fikrlashga undaydi, estetik tarbiya jihatlarni tarkib toptiradi. Estetik immunitet – bu shaxsni ma'naviy shakllantiruvchi o'ziga xos xususiyat. Go'zallikdan go'zallikni ajrata olish, xatti-harakatlar va fazilatlarni sayqal toptirishga erishiladi. Tarbiya jarayonida art pedagogikasidan keng qamrovli foydalanish ko'nikmalarini tarkib toptirishdan iborat. Art – pedagogikaning mazmun –mohiyati ta'lim –tarbiyada badiiy mohiyatni tarkib toptirish, shaxsni san'at vositalari orqali rivojlantirishdan iborat. An'anaviy dars jarayonlari bilan bir, qatorda art pedagogikasiga asoslangan noodatiy muhitni ta'lim tizimiga tatbiq etilsa bolaning o'zlashtirish ko'rsatkishi, odob –axloqi yuksak darajada ilg'orlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. R.A.Mavlonova, N.H.Rahmonqulova, K.O.Matnazarova, M.K.Shirinov, S.Hafizov “Umumiy pedagogika Toshkent -2018.
2. B.X .Xodjayev “Umumiy” pedagogika nazariyasi va amaliyoti “Toshkent-2017.
3. K.R.Suvanova “San’at bilan yashash va ruhiy barqarorlikka erishish” Samarqand -2023 uslubiy qo‘llanma.
4. R.Mavlonova, O.To‘rayeva, K.Xoliqberdiyev “Pedagogika” Toshkent-2011 darslik .
5. I.Karimov “Yuksak ma’naviyat - yengilmas kuch” asari.
6. Ziyonet tarmoqlari.